

SOCIETAT CATALANA DE
GERIATRIA I GERONTOLOGIA

Competències avançades de les infermeres en l'àmbit de la geriatria i la gerontologia

Grup d'Infermeria de la Societat Catalana de Geriatria i Gerontologia

Octubre 2017

SOCIETAT CATALANA DE
GERIATRIA I GERONTOLOGIA

Coordinadores del document

Marisa Garreta

Eva Maria Melendo

Llum Veiga

Autors:

Marisa Garreta

Eva Maria Melendo

Llum Veiga

Mercedes García

Mireia Martín

Elena Martínez

Teresa Segarra

Sandra Urbano

Anna Yuste

Íngrid Bullich

Alguns drets reservats

© 2017, Societat Catalana de Geriatria i Gerontologia

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 3.0 de Creative Commons.

La llicència es pot consultar a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/>

Edita:

Societat Catalana de Geriatria i Gerontologia

1a. edició:

Barcelona, octubre de 2017

URL:

www.scgig.cat

Índex de contingut

Introducció	4
A. Competències avançades de les infermeres en l'àmbit de la geriatria i la gerontologia	6
1. Lideratge infermer.....	6
2. Gestió de cures	8
3. Rol infermer dins de l'equip interdisciplinari	12
4. Educació per a la salut	13
5. Desenvolupament professional	15
6. Seguretat del pacient.....	16
7. Ètica professional	19
8. Recolzament emocional	20
9. Investigació en infermeria geriàtrica i gerontològica	22
10. Docència	23

Introducció

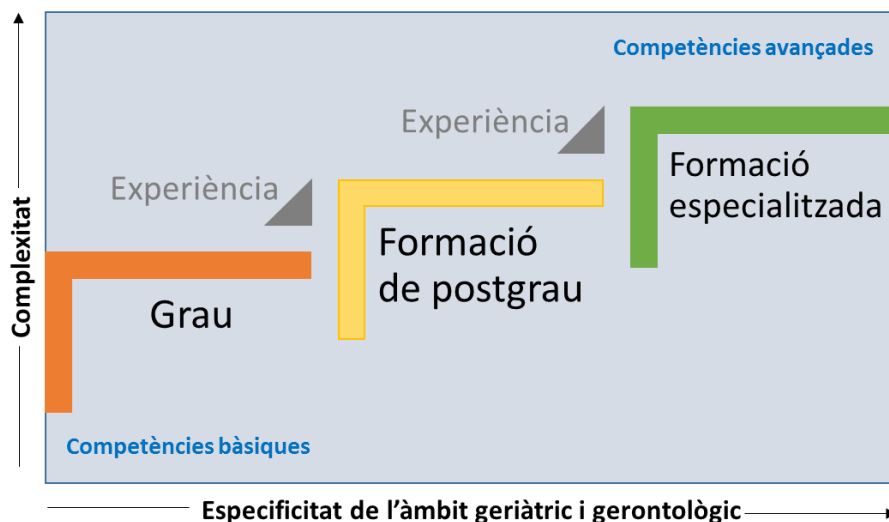
L'accés per la via excepcional de les infermeres a l'Especialitat d'infermeria Geriàtrica, publicada l'any 2005 pel REAL DECRET 450/2005, de 22 de abril, sobre especialitats d'Infermeria, ha comportat que hi hagi un número elevat d'infermeres amb aquesta especialitat en el territori català. Tot i això, hi ha un gran número d'infermeres que treballen en l'àmbit geriàtric i gerontològic que no disposen d'aquesta titulació.

Paral·lelament, en el nostre entorn, dins de la disciplina d'infermeria està emergent el concepte d'infermera amb competències avançades, un terme que afecta plenament l'àmbit competencial de les infermeres, però que en l'àmbit de la geriatria encara està poc desenvolupat.

Hi ha la convicció de que cal definir quin és el perfil i el rol de cadascuna de les figures infermeres de les que es disposa actualment, dins dels diferents recursos geriàtrics (i línies assistencials), no només des d'una vessant acadèmica o formativa, sinó també des de la vessant de presa de decisions i d'actuació professional.

Des d'aquest posicionament, en el grup d'infermeria de la Societat Catalana de Geriatria i Gerontologia (SCGiG) es va decidir treballar un decàleg de competències de la infermera en l'àmbit de la geriatria i la gerontologia, amb la finalitat de definir quines competències són les que ha d'assolir una infermera de qualsevol recurs o servei, ja sigui residencial, sociosanitari, d'atenció primària i comunitària o d'hospitalització d'aguts, per a que es consideri que té competències avançades en infermeria geriàtrica i gerontològica (Figura 1).

Figura 1. Evolució dels nivells competencials

Font: Elaboració pròpia

Aquest document també té la intenció de ser una guia que ajudi a avançar en la definició de perfils professionals infermers idonis per cobrir un lloc de treball (en l'elaboració de convocatòries de places en centres assistencials) o en la valoració competencial de les infermeres que realitzen la seva pràctica diària amb persones grans.

Aquest document es basa en:

- El decàleg de competències de la infermera en el camp gerontològic, realitzat per el consell de col·legis professional d'infermeria a finals dels anys 90¹.
- Orde SAS/3225/2009, de 13 de novembre, per la que s'aprova i publica el programa formatiu de l'especialitat d'Infermeria Geriàtrica².

En l'elaboració d'aquest document han participat infermeres assistencials i expertes en infermeria geriàtrica de diferents centres d'atenció intermèdia de la província de Barcelona que han aportat una visió el més real i factible possible. Un dels principals objectius es la utilització i l'efectivitat de l'ús de les competències definides. Per això, s'ha treballat amb una visió operativa i amb la voluntat de facilitar la seva comprensió i que es potenciï al màxim la seva aplicabilitat.

Les competències són el conjunt de coneixements, habilitats i actituds. En aquest document es descriuen les competències avançades que una infermera experta hauria de complir i mantenir per tal de poder garantir una assistència de qualitat en l'àmbit geriàtric i gerontològic.

Per finalitzar, es vol fer una breu concreció sobre les actituds. Tenint en compte la importància que tenen en la qualitat assistencial, sense perdre de vista la dificultat per fer una valoració objectiva de les mateixes des de l'enfocament pràctic que es planteja en aquest document, s'ha cregut convenient no descriure actituds concretes en cada grup de competències. Sí que es creu necessari identificar i potenciar que les infermeres tinguin l'actitud transversal d'empatia i de respecte per a la persona gran, la família i l'entorn.

¹ <http://www.consellinfermeres.cat/wp-content/uploads/2016/12/1999-Dec%C3%A0leg-compet%C3%A8ncies-infermera-gerontol%C3%B2gica.pdf>

² <https://www.boe.es/boe/dias/2009/11/30/pdfs/BOE-A-2009-19139.pdf>

A. Competències avançades de les infermeres en l'àmbit de la geriatria i la gerontologia

1.- Lideratge infermer	
1.1- Lideratge infermer: la gestió clínica i dels serveis gerontològics	
Definició de la competència	
Capacitat per coordinar, liderar i dirigir els processos relatius a la gestió clínica dels serveis gerontològics	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none"> • Aplicar les eines bàsiques de gestió dels processos de la gestió clínica. • Aplicar l'evidència científica com a instrument per a la gestió clínica i la qualitat de la prestació de cures. • Aplicar els models de gestió de cures adequats i orientats a l'atenció de les persones grans. • Utilitzar diferents instruments per a l'avaluació de la pràctica. 	<ul style="list-style-type: none"> B. Coneixement de la metodologia de gestió clínica, gestió per processos i models de gestió. C. Coneixement de l'evidència científica com a instrument per a la gestió clínica: presa de decisions, variabilitat de la pràctica, guies de pràctica clínica i avaluació de la pràctica. D. Coneixement de la utilitat dels estudis d'eficiència i cost d'efectivitat. E. Coneixement dels mètodes de valoració de les càrregues de treball.

1.2.- Lideratge infermer: coordinació de recursos assistencials	
Definició de la competència	
Capacitat per gestionar, liderar i coordinar la continuïtat de cures amb altres agents proveïdors de serveis i utilitzar eficaçment els recursos socio-sanitaris (recursos socials i sanitaris dels que es disposa).	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Gestionar adequadament les eines que facilitin la continuïtat de cures.• Adaptar la cartera de serveis a les necessitats de les persones grans, de manera efectiva i eficient amb una adequada coordinació i continuïtat assistencial.• Identificar els recursos dels diferents nivells assistencials existents a l'entorn de la persona gran.• Promoure la coordinació sistematitzada entre professionals de diferents àmbits i nivells d'atenció.	<ul style="list-style-type: none">• Coneixement dels recursos socials, sanitaris i nivells assistencials.• Habilitat per adaptar la cartera de serveis a les necessitats detectades i recursos disponibles.• Habilitat per utilitzar adequadament els recursos socio-sanitaris.• Habilitat per aconseguir una coordinació interprofessional eficient.• Coneixement sobre la coordinació entre nivells assistencials.

2.- Gestió de cures	
2.1- Gestió de cures: processos	
Definició de la competència	
Capacitat per aplicar cures de qualitat en els processos de fragilitat, malaltia, discapacitat i dependència en la gent gran.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Fer servir adequadament els conceptes de fragilitat, malaltia, discapacitat i dependència en les persones grans.• Abordar adequadament els problemes derivats de la presentació de síndromes geriàtriques.• Identificar els problemes cognitius, sensorials i perceptius en les cures de les persones grans.	<ul style="list-style-type: none">• Coneixement rellevant dels conceptes de fragilitat, malaltia, discapacitat i dependència en la gent gran.• Coneixement rellevant dels processos de fragilitat, malaltia, discapacitat i dependència en la gent gran.• Coneixement exhaustiu i maneig dels síndromes geriàtrics.• Habilitat per prevenir, identificar i tractar les síndromes geriàtriques.• Coneixement de les alteracions cognitives, sensorials i perceptives.

2.2- Gestió de cures: valoració de la persona gran

Definició de la competència

Capacitat per valorar, diagnosticar i donar resposta a les alteracions del cicle salut-malaltia en la persona gran.

Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Distingir l'envelliment normal de la malaltia i del procés d'emmalaltir.• Valorar l'estat de salut i de les necessitats bàsiques i identificar factors de risc en la gent gran.• Identificar les característiques de la simptomatologia de les malalties cròniques i agudes en la gent gran.• Descriure les peculiaritats dels processos patològics en les persones grans.• Identificar les malalties de major prevalença.• Interpretar els resultats de les proves diagnòstiques, diferenciant el valor en la gent gran.	<ul style="list-style-type: none">• Coneixement rellevant de les característiques del cicle salut-malaltia a la persona gran.• Coneixement dels factors determinants del risc en la gent gran.• Coneixement exhaustiu de les malalties de més prevalença en la persona gran.• Habilitat per valorar l'estat de salut, les necessitats bàsiques i detectar factors de risc.• Coneixement de les escales integrals de paràmetres diagnòstics en la persona gran.

2.3.- Gestió de Cures: planificació i execució	
Definició de la competència	
Capacitat per planificar i executar cures de qualitat d'acord amb les necessitats de la persona, considerant els aspectes emocionals, físics, socials i espirituals.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Promoure la continuïtat de les cures i adaptar-les a l'evolució del procés d'atenció.• Desenvolupar unes accions positives amb les persones grans, les famílies i altres cuidadors, per tal d'abordar les activitats bàsiques i instrumentals de la vida diària.• Identificar els dispositius d'ajuda que poden contribuir a la millora de les activitats bàsiques, instrumentals i avançades de la vida diària.	<ul style="list-style-type: none">• Coneixement sobre el maneig de la planificació i execució de les cures en relació amb les activitats bàsiques i instrumentals de la vida diària i altres necessitats de la persona.• Actitud d'empatia i respecte cap a la gent gran, família i entorn.• Habilitats per a:<ul style="list-style-type: none">○ Potenciar a la persona gran, família i el seu entorn○ El maneig de situacions familiars complexes○ Assessorar sobre els dispositius d'ajuda tècnica més apropiats en cada situació• Coneixement dels dispositius d'ajuda tècnica per les persones grans.

2.4.- Gestió de Cures: avaluació del pla terapèutic	
Definició de la competència	
Capacitat per avaluar els plans individualitzats més apropiats d'atenció, juntament amb la persona gran, els seus cuidadors, família i altres professionals.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Valorar les habilitats individuals i familiars per a afrontar els canvis evolutius, resistències i estratègies adaptatives per a participar en el desenvolupament dels plans de cures.• Mesurar l'assoliment dels objectius terapèutics plantejats en el pla de cures.	<ul style="list-style-type: none">• Habilitat per a valorar el nivell de participació i implicació en les cures de la persona gran, els seus familiars i els cuidadors.• Habilitat per a valorar i fomentar estratègies adaptatives de la persona gran.• Coneixement del procés avaluador dels plans de cures.• Habilitat per utilitzar els indicadors de mesura sobre la consecució dels objectius terapèutics i de les intervencions realitzades.• Actitud d'avaluació i adequació continua en els plans de cures i les intervencions infermeres.

3.- Rol infermer dins de l'equip interdisciplinari	
Definició de la competència	
Capacitat per reconèixer els diferents rols , responsabilitats i funcions de la infermera de geriatria en el marc d'un equip interdisciplinari	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Aportar la valoració infermera com element clau per a la valoració interdisciplinària.• Identificar les funcions pròpies i de col·laboració en el marc de l'equip interdisciplinari.	<ul style="list-style-type: none">• Coneixement exhaustiu de la valoració geriàtrica integral interdisciplinària.• Coneixement de les competències pròpies de la infermera en l'àmbit de la geriatria, així com les competències de col·laboració en el marc de l'equip interdisciplinari.• Habilitats per aportar a l'equip interdisciplinari els conceptes i coneixements propis de la disciplina en l'àmbit de la geriatria.

4.- Educació per a la salut	
4.1- Educació per a la salut: estratègies d'aprenentatge	
Definició de la competència	
Capacitat per informar, educar i supervisar a la persona gran i la seva família utilitzant els principis d'aprenentatge per a l'educació.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Educar a la persona gran i a la família en l'abordatge de les necessitats derivades del procés d'envellir.• Educar sobre la necessitat de promoció i prevenció de la salut i sobre l'afrontament de l'etapa de final de la vida.• Formar i educar a les persones grans i /o als seus familiars i cuidadors per a manegar-se en l'autocura i en el cuidar dels altres.• Ser referent dels cuidadors no professionals per a proporcionar les cures necessàries i adequades a les persones grans.• Valorar els resultats obtinguts de la informació i l'educació impartida.• Adaptar el ritme d'aprenentatge a les necessitats de la persona gran.	<ul style="list-style-type: none">• Habilitats en tècniques educatives per la salut de la persona i el seu entorn.• Coneixement per a promoure un envelliment actiu .• Coneixement i habilitat per dur a terme intervencions educatives en situacions especials (deteriorament cognitiu, etc).• Habilitat per identificar les necessitats de formació tant de les persones grans com dels seus cuidadors.• Coneixement per a l'avaluació del procés educatiu.• Actituds per a detectar les necessitats d'educació.• Coneixement de mètodes i estratègies per a l'educació.• Habilitats en el disseny d'intervencions.• Coneixement de les tècniques de comunicació.• Habilitat en tècniques d'afrontament i suport emocional.

4.2.- Educació per a la salut: prevenció i promoció de la salut	
Definició de la competència	
Capacitat per prevenir els factors de risc que contribueixen al deteriorament funcional: educar en la salut.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Aplicar mesures preventives per promoure o mantenir l'autonomia.• Afavorir l'autocura per no provocar una falsa dependència.• Potenciar les capacitats residuals de les persones en situació de fragilitat, discapacitat o dependència.• Promoure i recomanar els programes preventius de salut segons les indicacions dels plans de salut.	<ul style="list-style-type: none">• Habilitat per:<ul style="list-style-type: none">○ Potenciar l'autonomia de la persona gran.○ Promoure l'autocura i no provocar una falsa dependència.○ Potenciar les capacitats residuals.○ Promoure programes preventius.• Coneixement sobre els principals factors de risc en la gent gran• Habilitat per identificar i prevenir riscos en les persones grans (caigudes, nafres, delírium,etc).

5.- Desenvolupament professional	
Definició de la competència	
Assumir la responsabilitat de desenvolupament professional afavorint el creixement dels integrants de l'equip d'infermeria.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Incorporar la pràctica basada en l'evidència en el tenir cura de la persona gran .• Ser referent pels membres de l'equip tant en la cura de la persona gran com en l'autocura dels professionals.• Formar i educar als membres de l'equip d'infermeria per proporcionar les cures contextualitzades a la gent gran.• Intervenir en la formació d'altres disciplines mitjançant la transdisciplinarietat.• Capacitat per generar i difondre el coneixement científic.• Intervenir a la formació d'estudiants.	<ul style="list-style-type: none">• Habilitat per detectar les necessitats de formació dels membres de l'equip.• Coneixement d'estratègies educatives.• Habilitat per desenvolupar programes de formació.• Habilitat per facilitar i recolzar en tot el procés formatiu de cures als membres de l'equip.• Habilitat per formar a estudiants i altres professionals de cures de la salut.

6.- Seguretat del pacient	
6.1- Seguretat del pacient: tractament	
Definició de la competència	
Capacitat per donar atenció segura amb l'administració dels fàrmacs i altres teràpies contemplant les especificitats de la persona gran.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Identificar les característiques dels aspectes farmacològics específics de la persona gran.• Valorar el tractament farmacològic de la persona gran tenint en compte la polifarmàcia, les interaccions farmacològiques, els efectes adversos i l'automedicació.• Valorar l'ús d'altres teràpies no farmacològiques i de les teràpies complementàries segons les necessitats de la persona.• Identificar els riscos de l'entorn.	<ul style="list-style-type: none">• Coneixement de la polifarmàcia, automedicació i dels riscos associats a la persona gran.• Coneixement de la farmacocinètica i farmacodinàmia de la persona gran.• Habilitat per detectar l'adherència de la persona al tractament farmacològic prescrit.• Habilitat per promoure el compliment del règim terapèutic.• Coneixement i habilitat per aplicar teràpies no farmacològiques.• Coneixement bàsic de les teràpies complementàries.

6.2.- Seguretat en el pacient: trastorns de conducta	
Definició de la competència	
Capacitat per identificar i tractar conductes complexes i desafiants.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Identificar les conductes complexes i desafiants pel seu maneig més adequat.• Programar activitats per potenciar i mantenir el desenvolupament cognitiu de la persona gran.	<ul style="list-style-type: none">• Coneixement de les estratègies davant les conductes complexes i desafiants.• Habilitat pel reconeixement dels trastorns cognitius.• Habilitat per potenciar el desenvolupament cognitiu a través de la teràpia d'orientació a la realitat i reminiscència.• Coneixement de mecanismes per evitar complicacions dels trastorns de conducta (fuga, agressions, etc).

6.3.- Seguretat en el pacient: maltractament	
Definició de la competència	
Capacitat per evitar, identificar precoçment i actuar sobre els maltractats.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Identificar el maltractament a la persona gran o als seus cuidadors per poder actuar preventivament sobre ells.• Valorar els factors de risc del maltractament.• Intervenir sobre les situacions de maltractament.	<ul style="list-style-type: none">• Coneixement exhaustiu de les distintes formes de maltractament a les persones grans o als seus cuidadors.• Coneixement de la legislació, mecanismes de protecció i accions legals davant els maltractaments de la persona gran.• Habilitat per prevenir o detectar maltractaments a la persona gran o els seus cuidadors.• Habilitat per intervenir adequadament davant situacions de maltractament.

7.- Ètica Professional	
Definició de la competència	
Capacitat per prendre decisions i actuar segons el codi deontològic	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Analitzar la legislació vigent.• Garantir la dignitat, privacitat i confidencialitat de la persona gran.• Integrar els conceptes ètics per aplicar-los a tenir cura de la persona gran.• Impulsar l'ús i el coneixement de la regulació legal encaminada a la participació activa i presa de decisió autònoma de la persona gran i la seva família/tutors.• Adaptar les cures segons les creences i desitjos de la persona gran atesa des d'una concepció holística.	<ul style="list-style-type: none">• Coneixement i habilitat de l'aplicació dels codis deontològics i principis bioètics.• Coneixement dels principis de dignitat, privacitat i confidencialitat en les persones grans.• Habilitat per detectar i intervenir en situacions en que no es garanteixi el cuidar dignament• Habilitat per conèixer i respectar les creences i els desitjos de les persones.

8.- Recolzament emocional	
8.1.- Recolzament emocional: suport emocional	
Definició de la competència	
Capacitat per oferir recolzament a les persones grans i els seus cuidadors en qualsevol situació i saber identificar la necessitat d'intervenció d'altres professionals.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Identificar les situacions on sigui necessari intervenir i aplicar el suport adequat.• Derivar a un altre professional quan valorem que la seva intervenció pot afavorir o millorar l'evolució del seu problema.• Oferir acompanyament durant el procés de dol	<ul style="list-style-type: none">• Habilitat per a donar suport emocional a la persona gran i a la seva família i/o entorn cuidador.• Habilitat per a detectar la necessitat de derivació de la persona gran o la seva família a altres professionals.• Coneixement sobre el procés de dol normal i dol complicat.• Habilitat per oferir acompanyament al dol.• Habilitat per identificar símptomes i signes del procés de dol complicat que requereixin la derivació a altres professionals.

8.2.- Recolzament emocional: comunicació	
Definició de la competència	
Capacitat per realitzar una comunicació efectiva que permeti que les persones grans i els seus cuidadors expressin les seves preocupacions i interessos, per respondre adequadament.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Facilitar la comunicació mitjançant estratègies de comunicació.• Utilitzar la relació d'ajuda com a eina terapèutica a la intervenció amb la persona gran, família i altres cuidadors.	<ul style="list-style-type: none">• Actitud d'escolta activa per facilitar la comunicació.• Coneixement dels processos bàsics de comunicació aplicats a l'àmbit de la gerontologia.• Habilitat per utilitzar la relació d'ajuda com eina terapèutica.

9.- Investigació en infermeria geriàtrica i gerontològica

Definició de la competència

Capacitat per realitzar treballs d'investigació d'infermeria en l'àmbit geriàtric i gerontològic, destinats a generar, organitzar i aprofundir el cos de coneixement propi.

Objectius

- Identificar àrees prioritàries d'investigació en infermeria gerontològica.
- Disseny i desenvolupament de projectes d'investigació en infermeria gerontològica.
- Dominar els recursos (ajudes, beques, grups d'investigació existent...) per la investigació en infermeria gerontològica.
- Fer ús de bases de dades públiques i privades d'altres investigacions per desenvolupar la pròpia investigació.
- Elaborar procediments, protocols i guies de pràctica clínica.
- Realitzar i difondre treballs científics en el marc de l'especialitat d'infermeria geriàtrica i gerontològica.

Coneixement, actituds, habilitats

- Maneig de les bases de dades específiques en gerontologia.
- Coneixement i habilitats per desenvolupar guies de pràctica clínica.
- Habilitats de coordinació i treball en equip pel desenvolupament de la investigació.
- Conèixer les línies prioritàries de recerca
- Actitud d'interès i implicació en la recerca infermera de l'àmbit geriàtric i gerontològic.
- Actitud per avaluar la tasca professional mitjançant la investigació.
- Habilitat per realitzar una lectura crítica de publicacions científiques.
- Habilitat per presentar treballs científics en fòrums i mitjans gerontològics.
- Conèixer els principis ètics aplicables a la investigació.
- Conèixer les estratègies i mètodes d'investigació qualitativa i quantitativa.

10.- Docència	
Definició de la competència	
Capacitat per ensenyar, educar i supervisar a les persones grans, les seves famílies, així com a altres professionals i estudiants sobre les cures i hàbits per a mantenir la salut.	
Objectius	Coneixement, actituds, habilitats
<ul style="list-style-type: none">• Intervenir en la formació dels estudiants i d'altres professionals.	<ul style="list-style-type: none">• Coneixement d'estratègies educatives.• Habilitat per:<ul style="list-style-type: none">○ Dissenyar i implementar programes formatius.○ Facilitar i donar suport en el procés formatiu de cures infermeres (des del moment de l'acollida en un centre).○ Formar als estudiants i altres professionals.• Actitud de compartir el coneixement amb altres professionals.

